

KS. PIOTR HEMPEREK

STANOWISKO KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO W SPRAWIE DOPUSZCZANIA KOBIEC DO KAPŁAŃSTWA

Kongregacja Doktryny Wiary wydała 15 X 1976 r. na polecenie i z aprobatą pap. Pawła VI deklarację *Inter insigniores* w sprawie dopuszczania kobiet do kapłaństwa służebnego¹. Dokument ten potwierdza zasadę, że Kościół chcąc pozostać wierny przykładowi Chrystusa nie może dopuścić kobiet do święceń kapłańskich, gdyż nie posiada takiego uprawnienia?

Chociaż zasada ta była zawsze uważana za obowiązującą w Kościele katolickim — a do niedawna również we wszystkich niemal społecznościach chrześcijańskich — to jednak dopiero teraz po raz pierwszy znalazła w urzędowym dokumencie Stolicy Apostolskiej nie tylko sformułowanie, ale i wyczerpujące uzasadnienie. Deklaracja Kongregacji Doktryny Wiary podaje także motywy, które skłoniły ją do zajęcia się tą kwestią, oraz podkreśla wzrastającą rolę kobiety we współczesnym społeczeństwie i w Kościele.

W artykule niniejszym zostaną omówione najpierw przyczyny wydania przez Stolicę Apostolską specjalnego dokumentu w sprawie kapłaństwa kobiet, następnie zaś racje uzasadniające stanowisko Kościoła w tej kwestii.

I. OKOLICZNOŚCI I PRZYCZYNY WYDANIA DEKLARACJI W SPRAWIE KAPŁAŃSTWA KOBIEC

Wcześniej stanowisko Kościoła w sprawie podmiotu święceń kapłańskich zostało wyraźnie sformułowane w Kodeksie Prawa Kanonicznego. Kan. 968 § 1 Kodeksu, określający ogólne warunki, jakim powinien odpowiadać kandydat do święceń,

¹ Tekst deklaracji został opublikowany najpierw w dzienniku watykańskim „L'Osservatore Romano” z 28 I 1977 r. (nr 22 s. 1-2) wraz z obszernym komentarzem *Un commento alla dichiarazione*, opracowanym z inicjatywy tejże Kongregacji przez nie wymienionego z nazwiska eksperta (tamże s. 3-4), a następnie w „Acta Apostolicae Sedis” (69:1977 s. 98-116).

² „[...] Congregatio pro Doctrina Fidei [...] censet nunc resumendum: Ecclesiam, quae Domini exemplo fidelis manere intendit, auctoritatem sibi non agnoscere admittendi mulieres ad sacerdotalem ordinationem” (AAS 69:1977 s. 100).

stwierdza w pierwszej części, iż święcenia przyjmuje ważnie tylko mężczyzna ochrzczony („Sacram ordinationem recipit solus vir baptisatus”). Według zgodnej opinii teologów i kanonistów ze stwierdzenia tego wynika, że kobieta nie może być ważnie wyświęcona; udzielenie święceń kobiecie nie powodowałoby żadnych skutków, nie dawałoby jej władzy niezbędnej do sprawowania funkcji kapłańskich. Zgodnie z przyjętą przy opracowywaniu Kodeksu Prawa Kanonicznego metodą zamieszczone w nim normy prawne z reguły nie zawierają uzasadnienia ich treści i nie odwołują się do źródeł, z których zostały zaczerpnięte.

W dołączonym później do Kodeksu aparacie źródłowym, opracowanym przez kard. P. Gaspariego, w przypisie do kan. 968 § 1 wskazano kilka zaledwie źródeł, które stanowiły podstawę do sformułowania zawartej w nim normy, głównie teksty znajdujące się w *Dekrecie* Gracjana³ i w *Dekretalach* Grzegorza IX⁴. Nieco więcej tekstów w odniesieniu do tej kwestii, zaczerpniętych przeważnie z dawnego ustawodawstwa synodalnego, znajdujemy w opracowaniach kanonistów zajmujących się problematyką święceń⁵. Z zestawienia tych tekstów można się przekonać, że postanowienia wykluczające kobiety od święceń były rzadko podejmowane bądź przypomniane w Kościele. Nie oznacza to wszakże, iż Kościół nie zajmował w tej kwestii wyraźnego stanowiska, lecz wskazuje, że nie często zachodziła potrzeba jego wyrażania.

Do ostatnich bowiem czasów zasada wykluczająca kobiety od kapłaństwa nie nasuwała w Kościele poważniejszych wątpliwości, nie była też ani od strony teoretycznej, ani w praktyce zasadniczo kwestionowana. Nie uznawały jej tylko pewne odłamy gnostyków i montanistów w II i III w., dopuszczając kobiety do kapłaństwa, a nawet do biskupstwa. Praktyka ta spotkała się jednak ze stanowczym potępieniem ze strony Ojców Kościoła jako nadużycie niezgodne z zasadami wiary chrześcijańskiej i w niedługim czasie wraz z dopuszczającymi ją grupami chrześcijan zanikła⁶. Poza tym jedynie wspólnota mariawicka, która odłączyła się od Kościoła katolickiego na ziemiach polskich w początkach XX w., licząca w okresie największego rozkwitu około 150 tys. wyznawców, udostępniła święcenia kapłańskie dla kobiet⁷. Natomiast wielkie rozłamy w Kościele między chrześcijaństwem wschodnim i zachodnim w XI w. oraz na Zachodzie w okresie reformacji nie spowodowały odstępstwa od zasady, która zabraniała dopuszczania kobiet do kapłaństwa.

³ C. 52,60, C. I, q. 1.

⁴ C. 1,3, X, III, 43.

⁵ Zob. np. F. Wernz, P. Vidal. *Ius canonicum ad codicis normam exactum*. T. 4. Vol. 1. Romae 1934 s. 261 n. Pełny wykaz dokumentów urzędu nauczycielskiego Kościoła, w tym także falsyfikatów, na temat święcenia kobiet podaje S. Ginez Sempere (*La mujer y la potestad de orden; incapacidad de la mujer; argumentación histórica*. „Revista Española de Derecho Canónico” 9:1954 s. 841-869).

⁶ Por. P. Gasparri. *Tractatus canonicus de sacra ordinatione*. Vol. 1. Parisiis 1893 s. 75; S. Many. *Praelectiones de sacra ordinatione*. Parisiis 1905 s. 184 n. Wspomina o tym również deklaracja *Inter insigniores* (s. 101) oraz *Un commento* s. 3-4; „Apollinaris” 50:1977 nr 1-2 s. 95-118).

⁷ Por. ks. W. Granat. *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie*. T. 2. Lublin 1974 s. 334 przyp. 697; ks. A S[zląkowski]. *Mariawici*. W: *Podręczna encyklopedia kościelna*. T. 25-26. Warszawa 1911 s. 339-344.

Stanowisko Kościoła w sprawie kapłaństwa kobiet teologowie i kanoniści uzasadniali powszechnie trojakiemu rodzaju źródłami: tekstami biblijnymi, wypowiedziami Ojców Kościoła oraz dokumentami ustawodawstwa kościelnego. Do tego dodawano niekiedy pewne racje teologiczne i filozoficzne.

Z Pisma św. przytaczano zwykle fragmenty Listów św. Pawła, w których apostoł zabraniał kobietom zabierać głos i nauczać podczas zgromadzenia wiernych⁸. Uważano, że zakaz ten odnoszący się wprost do publicznego nauczania obejmuje pośrednio również funkcje wynikające ze święceń kapłańskich, które z tego powodu nie mogą być kobietom udzielane⁹.

Ojcowie Kościoła (Ireneusz, Epifaniusz, Ambroży, Augustyn, a także będący już montanistą Tertulian), których nauce przypisywano zawsze istotne znaczenie dla uzasadnienia stanowiska Kościoła w tej sprawie, wypowiadali się przeciwko święceniom kobiet, głównie w związku ze sprzecznym z zasadami Kościoła postępowaniem wspomnianych już odłamów chrześcijańskich dopuszczających kobiety do kapłaństwa. Przyznawanie kobietom prawa do kapłaństwa było uważane przez nich za herezję¹⁰. Postanowienia wyraźnie wykluczające kobiety od święceń podejmowały również niejednokrotnie synody, m.in.: w Laodycei (343-381), Nîmes (394), Akwizgranie (789) i w Paryżu (829)¹¹. Zajmowały się one tą kwestią niewątpliwie ze względu na występujące wówczas nadużycia bądź wątpliwości w tym przedmiocie.

Uzasadniając stanowisko Kościoła w sprawie kapłaństwa kobiet autorzy dawniejszych opracowań teologicznych i kanonistycznych o święceniach poprzestawali zwykle na przytoczeniu lub powołaniu się na odpowiednie teksty i wyprowadzali z nich wnioski, że zakaz udzielania święceń kapłańskich kobietom pochodzi z prawa Bożego, a zatem kobiety nie mogą ważnie przyjąć święceń kapłańskich¹². I to stanowisko nie było do czasów współczesnych kwestionowane.

Sytuacja uległa jednak zasadniczej zmianie w ciągu ostatnich kilkunastu lat. Złożyło się na to szereg czynników, zwłaszcza:

- 1) upowszechniające się stopniowo dopuszczanie kobiet na równi z mężczyznami do funkcji pastora, a nawet do kapłaństwa, w różnych wspólnotach chrześcijańskich, odłączonych od Kościoła rzymskokatolickiego w okresie reformacji lub powstałych w późniejszych wiekach;
- 2) poglądy niektórych teologów katolickich opowiadających się za możliwością zmiany negatywnego stanowiska Kościoła katolickiego w sprawie kapłaństwa kobiet;

⁸ 1 Kor 14, 34-35; 1 Tm 2, 11-12.

⁹ Gasparri, jw. s. 75; Many, jw. s. 185; F. Diekamp. *Theologiae dogmaticae manuale*. Vol. 4. Parisiis 1943 s. 426.

¹⁰ Gasparri, jw. s. 75; Many, jw. 185 n.

¹¹ Diekamp, jw. s. 426; H. van der Meer. *Priestertum der Frau?* Freiburg i. B. 1969 s. 112-120.

¹² Gasparri, jw. s. 77; Many, jw. s. 184 n.; Diekamp, jw. s. 426; J.A. Wahl. *The Exclusion of Woman from Holy Orders*. Washington 1959.

3) wystąpienia pewnych grup i organizacji katolickich, głównie kobiecych, na rzecz dopuszczenia kobiet do funkcji kapłańskich w Kościele katolickim. Warto poświęcić nieco więcej uwagi tym czynnikom, gdyż one skłoniły Stolicę Apostolską do zajęcia się tą kwestią oraz do pełniejszego przedstawienia i uzasadnienia nauki Kościoła w sprawie powierzania i sprawowania funkcji kapłańskich¹³.

1° Problem dopuszczania kobiet do kapłaństwa został zapoczątkowany w 1958 r., kiedy Kościół luterński w Szwecji podjął decyzję o dopuszczeniu kobiet do funkcji pastora. Wywołało to żywe poruszenie także we wspólnotach protestanckich, ponieważ i dla nich było to wydarzenie zupełnie nowe. Powoli jednak przykład szwedzki zaczęły naśladować inne kościoły reformowane, przede wszystkim we Francji, gdzie na różnych synodach podjęto podobne decyzje.

Z punktu widzenia teologicznego poważniejszy problem stworzyło dopuszczenie kobiet do funkcji kapłańskich w Kościołach odłączonych, które zachowały sukcesję apostolską i uznają święcenia kapłańskie. I tak w 1971 r. i 1973 r. biskup anglikański w Hongkongu wyświęcił za zgodą swojego synodu trzy kobiety. W 1974 r. miało miejsce wyświęcenie jedenastu kobiet w Kościele episkopalnym w Filadelfii (USA). Początkowo biskupi tego Kościoła w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej większością głosów uznali te święcenia za nieważne. Następnie jednak, gdy w 1975 r. synody Kościoła anglikańskiego Kanady i Wielkiej Brytanii zatwierdziły zasadę dopuszczania kobiet do kapłaństwa, Kościół episkopalny w USA, który pozostaje w ramach Kościoła anglikańskiego, przyjął tę decyzję. Głowa Kościoła anglikańskiego, arcybiskup Canterbury, w liście z 9 VII 1975 r. powiadomił pap. Pawła VI, iż „we wspólnocie anglikańskiej wzrasta powoli lecz stale przekonanie, że nie ma istotnych przeszkód na płaszczyźnie zasad do udzielania święceń kapłańskich kobietom”, aczkolwiek zdaje sobie sprawę, iż może to stanowić przeszkodę do jedności. W odpowiedzi na ten list pap. Paweł VI w piśmie z 30 XI 1975 r. stwierdził, że Kościół katolicki uważa, iż wyświęcanie kobiet jest niedopuszczalne i to z racji prawdziwie fundamentalnych, oraz zaznaczył, że dopuszczenie kobiet do kapłaństwa w Kościele anglikańskim będzie stanowić przeszkodę w dialogu między Kościołem katolickim i Kościołem anglikańskim.

Faktem jest jednak, że Kościoły chrześcijańskie odłączone, w tym wielkie pod względem liczby wiernych i znaczenia Kościoła w USA opowiedziały się w większości za dopuszczeniem kobiet do funkcji kapłańskich bądź pasterskich, zastrzeżonych dotychczas mężczyznom.

Natomiast takie samo stanowisko jak Kościół katolicki zajmują nadal zdecydowanie w kwestii kapłaństwa kobiet Kościoły wschodnie odłączone (publicznie wyraził je w specjalnym liście abp prawosławny Wielkiej Brytanii Atenagoras w 1975 r.) oraz Kościoły starokatolickie¹⁴.

¹³ Czynniki te są wymienione we wstępie deklaracji *Inter insigniores* (s. 99 n.).

¹⁴ Powyższe dane podają za: *Un commento alla dichiarazione* (s.3); G. Concetti. *Parmi les dernières difficultés sur le chemin de l'oecuménisme les ordinations féminines*. „L'Osservatore Romano” z 1 II 1977;

2° Problem kapłaństwa kobiet wzbudził w ostatnim czasie ogromne zainteresowanie uczonych katolickich, szczególnie teologów. Wyraziło się ono w podejmowaniu wszechstronnych badań, które obejmują dane biblijne, patrystyczne, kanonistyczne, teologiczne, kościelno-historyczne odnoszące się do tego problemu, przy jednoczesnym uwzględnieniu osiągnięć socjologii, psychologii, historii instytucji i obyczajów. Celem tych dociekań jest ustalenie, czy istnieje możliwość zmiany dotychczasowego stanowiska Kościoła katolickiego w kwestii kapłaństwa kobiet i dopuszczenia ich do święceń.

Ogólną inspirację do takich badań dał niewątpliwie Sobór Watykański II przez ukazanie nowej wizji i zadań Kościoła oraz przez zachętę do bardziej wszechstronnych i wnikliwych badań rzeczywistości Kościoła. Nie bez wpływu na szczególne zainteresowanie się właśnie kwestią kapłaństwa kobiet pozostaje zmiana stanowiska Kościołów odłączonych w odniesieniu do tego problemu. Niektórzy autorzy wyraźnie stwierdzają, że zajęcie się tą kwestią jest konieczne ze względu na dialog między Kościołem katolickim a innymi kościołami chrześcijańskimi, zmierzający do zjednoczenia wszystkich chrześcijan¹⁵. Przyczynił się do tego również ogólnościatowy ruch na rzecz pełnego równouprawnienia kobiet, które zdaniem wielu powinno rozciągać się także na funkcje kapłańskie.

Badania nad zagadnieniem roli kobiety w Kościele i możliwości jej udziału w kapłaństwie znalazły wyraz w licznych publikacjach w postaci rozpraw dyplomowych, artykułów naukowych i publicystycznych¹⁶. Reprezentują one bardzo zróżnicowane, często przeciwstawne stanowiska — od wykluczających możliwość jakichkolwiek zmian do postulujących dopuszczenie kobiet do wszystkich funkcji kapłańskich. Niekiedy mają one charakter ostrych ataków na Kościół¹⁷.

Na szczególną wzmiankę zasługuje rozprawa H. van der Meera¹⁸. Autor poddaje szczegółowej analizie argumenty podawane na uzasadnienie dotychczasowego stanowiska Kościoła; wykazuje słabe punkty tej argumentacji, zwraca uwagę na trudność rozróżnienia w tekstach źródłowych tego, co niezmiennie, od tego, co może ulec zmianie, wskazuje na ich historyczno-społeczne uwarunkowania¹⁹. W konkluzji wyraża pogląd, że w obecnym stanie badań nie można tradycyjnego stanowiska uznać ani za udowodnione, ani za niesłuszne. Kończy zaś rozważania nierozstrzygniętym przez niego pytaniem, czy stanowisko to musi być zawsze utrzymane²⁰.

ks. A. Bardecki. *W sprawie kapłaństwa kobiet*. „Tygodnik Powszechny” z 6 III 1977 s. 1; ks. B. Lewandowski. *Kapłaństwo kobiet*. „Ateneum Kapłańskie” T. 88:1977 s. 444-449.

¹⁵ Van der Meer, jw. s. 12.

¹⁶ Wykaz zamieszczony w rozprawie Van der Meera (jw. s. 179-213) zawiera ponad 400 pozycji opublikowanych do r. 1968.

¹⁷ Stan dyskusji z wyodrębnieniem różnych stanowisk podaje E. Grösmann (*Women as Priests?* „Concilium” 4:1968 nr 4 s. 59-63 wersja angielska).

¹⁸ *Priestertum der Frau?*, napisana w 1962 r., a opublikowana bez zmian w 1969 r.

¹⁹ Tamże s. 13-160.

²⁰ Tamże s. 195. Gruntowną analizę źródeł biblijnych i patrystycznych przeprowadził również P.L. Carle (*La femme et les ministères pastoraux selon L'Écriture*. „Nova et Vetera” 47:1972 s. 161-187; tenże.

Niektórzy teologowie wyciągali jednak na podstawie źródeł znacznie dalej idące wnioski. J. Peters np. twierdzi, że „z punktu widzenia egzegezy nie ma przekonujących argumentów za wyłączeniem kobiety z funkcji kapłańskich”, które było według niego „wynikiem rozwoju historycznego, przez co fakt ten pozbawiony jest wszelkiej wartości absolutnej, wszelkiej oczywistości”²¹. Wyraża on też przekonanie, że „prawdziwa katolickość, to znaczy powszechność urzędu kapłańskiego nie da się pogodzić z faktem kulturowego i biologicznego różnicowania człowieka”²². W publikacjach spotyka się również twierdzenia, że nie ma niepodważalnych racji teologicznych dla odmówienia kobiecie dostępu do kapłaństwa²³.

3° W związku z dopuszczeniem kobiet do funkcji kapłańskich w wielu wspólnotach chrześcijańskich odłączonych oraz dyskusjami wśród teologów katolickich ukazującymi możliwość dopuszczenia kobiet do święceń w Kościele katolickim, w niektórych środowiskach katolickich zaczęto występować pod adresem Kościoła z żądaniami zmiany dotychczasowego stanowisko w tej kwestii, które znajdowały uznanie nawet u pewnych członków hierarchii kościelnej. Ostatnie lata przyniosły szereg przykładów takich akcji i petycji.

W kwietniu 1971 r. zjazd kobiet katolickich Kanady skierował do odbywającej się w tym samym czasie Konferencji Episkopatu Kanadyjskiego żądanie, aby biskupi podnieśli na synodzie biskupów sprawę dopuszczenia do święceń kobiet, które posiadają odpowiednie kwalifikacje. Z wyjątkiem biskupa grekokatolickiego (ukraińskiego) wszyscy biskupi kanadyjscy akceptowali ten postulat i postanowili wnieść na synod biskupów w tymże roku sprawę odwołania zasady, którą uważano za dyskryminującą kobiety. Rzeczywiście, projekt taki został na synodzie przedstawiony, ale większość uczestników synodu go nie przyjęła²⁴. Natomiast na wniosek synodu biskupów z 1971 r. pap. Paweł VI ustanowił w 1973 r. przy Stolicy Apostolskiej Centralną Komisję do Badań nad Rolą Kobiety w Społeczeństwie i w Kościele²⁵.

Na Zjeździe w Houston (USA) we wrześniu 1973 r. ok. 600 zakonnic katolickich, zajmujących przeważnie kierownicze stanowiska w zakonach, uchwaliło rezolucję zawierającą życzenie, by kobiety możliwie jak najszybciej zostały dopuszczone do kapłaństwa²⁶.

La femme et les ministères pastoraux d'après la Tradition. Tamże s. 263-290), wykazując, że Pismo św. i Ojcowie Kościoła nie dopuszczają kapłaństwa kobiet.

²¹ Czy jest miejsce dla kobiety w funkcjach Kościoła? „Concilium” 4:1968 s. 221.

²² Tamże s. 223.

²³ J. M. Aubert. *La mujer — antifeminismo y cristianesimo*, Barcelona 1966 s. 171-210; zob. także *Un commento* s. 3.

²⁴ Zob. R. van Eyden. *The Place of Women in Liturgical Functions*. „Concilium” 8:1972 nr 2 s. 68 (wersja angielska); Carle, jw. s. 162.

²⁵ *Un commento* s. 3; Bardecki, jw. s. 1.

²⁶ Bardecki, jw. s. 1.

Ogłoszenie przez ONZ roku 1975 Międzynarodowym Rokiem Kobiet stało się okazją do wzmożenia żądań w sprawie dopuszczenia kobiet do kapłaństwa w Kościele katolickim. Pap. Paweł VI w przemówieniu do Komitetu Międzynarodowego Roku Kobiet z 18 IV 1975 r. nawiązując do tych postulatów stwierdził jednak, że Chrystus nie powołał kobiet do grona apostołów, a zatem i do posługi kapłańskiej i papież nie może zmienić tego stanowiska Chrystusa. "Kobiety są wszakże zaproszone do naśladowania Chrystusa jako uczennice i współpracowniczki"²⁷.

Mimo tego stwierdzenia papieża nie zaprzestano akcji na rzecz kapłaństwa kobiet. W listopadzie 1975 r. grupy katolików amerykańskich zorganizowały w Detroit konferencję na temat: „Women in future: Priesthood now, a call for action”, podczas której udowodniano, że nie ma racji teologicznych dla wykluczenia kobiety od kapłaństwa. Przeciw tej akcji wystąpił przewodniczący Konferencji Episkopatu Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej oświadczając 7 X 1975 r., iż czuje się zobowiązany potwierdzić naukę Kościoła, według której kobiety nie mogą być dopuszczone do kapłaństwa²⁸. To samo stanowisko wyraził następnie pap. Paweł VI we wspomnianym już liście do abpa anglikańskiego Cogana z 30 XI 1975 r.²⁹

W takich okolicznościach Kongregacja Doktryny Wiary uznała za konieczne rozważyć wszystkie argumenty, zarówno dawne jak i nowe, oraz przedstawić szczegółowe racje, dla których stanowisko Kościoła musi być utrzymane. Uczyniła to właśnie w deklaracji *Inter insigniores*.

II. UZASADNIENIE STANOWISKA KOŚCIOŁA

Deklaracja *Inter insigniores*, podtrzymując negatywne stanowisko Kościoła wobec kapłaństwa kobiet, uzasadnia je w sposób odmienny od tego, jaki znajdujemy w dotychczasowej literaturze teologicznej i kanonistycznej, chociaż w zasadzie uwzględnia tę samą podstawę źródłową. Jest to podyktowane z jednej strony faktem, że niektóre argumenty przytaczane w przeszłości na korzyść doktryny tradycyjnej są obecnie nie do utrzymania, z drugiej zaś strony potrzebą krytycznej oceny racji, jakie przytaczają zwolennicy kapłaństwa kobiet³⁰. Te względy wymagały nowego podejścia do problemu oraz pełniejszego rozważenia i przedstawienia racji uzasadniających stanowisko Kościoła w tej kwestii.

Zasadniczym powodem, którym kieruje się Kościół dopuszczając do święceń wyłącznie mężczyzn, jest według deklaracji wola Chrystusa, któremu Kościół pragnie dochować wierności i dlatego nie przypisuje sobie władzy dopuszczania kobiet do kapłaństwa. Świadczy o tym stała i niezmienna tradycja, która stanowi

²⁷ AAS 67:1976 s. 265.

²⁸ *Un commento* s. 3; Lewandowski, jw. s. 445.

²⁹ AAS 68:1976 s. 599.

³⁰ *Un commento* s. 3.

główny argument za utrzymaniem dotychczasowego stanowiska Kościoła. Tradycja ta ma swe źródło w postawie i postępowaniu Chrystusa oraz apostołów.

Deklaracja uzasadnia więc stanowisko Kościoła w kwestii święcenia kobiet rozważając kolejno: 1) tradycję Kościoła; 2) postępowanie Chrystusa; 3) postępowanie apostołów oraz 4) znaczenie postawy Chrystusa i apostołów dla Kościoła w świetle tradycji.

1° Uzasadnienie negatywnego stanowiska Kościoła wobec dopuszczenia kobiet do kapłaństwa zaczyna deklaracja od przedstawienia tradycji, pomijając wspomniane wyżej teksty Listów św. Pawła do Koryntian i do Tymoteusza, na które przede wszystkim powoływali się dawniejsi autorzy. Przyjęcie tradycji za punkt wyjścia argumentacji było konieczne i właściwe m.in. dlatego, że wielu zwolenników kapłaństwa kobiet kwestionowało ostatnio wartość świadectwa tradycji w tej kwestii, głównie z tego powodu, że jej wyraziciele wyznawali w odniesieniu do kobiet poglądy np. o podporządkowaniu kobiety mężczyźnie, których Kościół obecnie nie akceptuje³¹.

„Kościół katolicki — stwierdza deklaracja — nigdy nie uważał, że święcenia kapłańskie lub biskupie mogą być ważnie udzielane kobietom”³². Tradycja ta była tak stała, że urząd nauczycielski Kościoła nigdy dotychczas nie widział potrzeby wyjaśniania zasady, której nikt nie kwestionował, czy obrony prawa, któremu nikt się nie przeciwstawiał. Tradycji tej przestrzegali i przestrzegają troskliwie również Kościoły wschodnie, mimo znacznych różnic dzielących je od Kościoła zachodniego w wielu innych kwestiach³³.

Dokument powołuje się na konkretne świadectwa tradycji kościelnej, których dostarczają: a) Ojcowie Kościoła, b) ustawodawstwo kościelne, c) dawni teologowie i kanoniści.

a) Gdy niektóre sekty chrześcijańskie, zwłaszcza gnostyckie, zaczęły dopuszczać kobiety do urzędu kapłańskiego, Ojcowie Kościoła zdecydowanie się temu przeciwstawiali, stwierdzając, że jest to nowość nie do przyjęcia w Kościele³⁴. Wprawdzie Ojcowie Kościoła ulegali ówczesnym poglądom nieprzychylnym kobiecie, nie miało to jednak — jak zaznacza deklaracja *Inter insigniores* — wpływu na ich działalność pasterską ani tym bardziej na ich nastawienie duchowe³⁵. Nie można więc uważać, że te właśnie poglądy były jedyną racją decydującą o przeciwstawieniu się kapłaństwu kobiet w nauce Ojców Kościoła. W ich stanowisku, podobnie jak w stanowisku późniejszych teologów, uwidacznia się świadomość, że

³¹ Por. tamże.

³² „Numquam Ecclesia catholica sensit presbyteralem vel episcopalem ordinationem mulieribus valide conferri posse” (s. 101).

³³ Tamże s. 102.

³⁴ Jako wyraziciele tego stanowiska są wymienieni w *Deklaracji* (przyp. 7 s. 101): Ireneusz, Tertulian, Firmilian z Cezarei, Orygenes i Epifaniusz.

³⁵ Tamże s. 101.

zastrzeżenie święceń i urzędu kapłańskiego mężczyznom jest wyrazem wierności tradycji pochodzącej od Chrystusa i apostołów, którą czują się związani³⁶.

b) Przekonanie to uwidacznia się wyraźnie również w zbiorach prawa kościelnego przekazujących tradycję syryjską (antiocheńską) i egipską, według których główną przyczyną powoływania do urzędu kapłańskiego tylko mężczyzn jest to, że Kościół pragnie utrzymać kapłaństwo w takiej postaci, jakiej chciał Chrystus i jaką zachowali apostołowie³⁷.

c) Ten sam pogląd podzielali teologowie średniowieczni, chociaż, ilustrując prawdy wiary racjami rozumowymi, przytaczali również argumenty, których dziś uznać nie można³⁸. W swoich dziełach dawali oni jednak wyraz przekonaniu, że sakrament kapłaństwa może być udzielany tylko mężczyznom i że obowiązuje to z woli Chrystusa, a nie Kościoła. Aż do czasów współczesnych teologowie i kanoniści jednomyślnie uważali, że wykluczenie kobiety od kapłaństwa jest absolutne i pochodzi z ustanowienia Chrystusa. Nie ulega dla nich najmniejszej wątpliwości, że nie wynika to wyłącznie z prawa kościelnego³⁹.

2° Ponieważ według tradycji istotnym powodem, dla którego Kościół powołuje do kapłaństwa wyłącznie mężczyzn, jest wola Chrystusa, deklaracja *Inter insigniores* stwierdziwszy stałość i zgodność tradycji w odniesieniu do tego problemu, przedstawia z kolei postępowanie Chrystusa⁴⁰. Faktu, że Chrystus nie powołał do grona apostołów żadnej kobiety, nie można — jak czynią to zwolennicy dopuszczenia kobiet do kapłaństwa — tłumaczyć wyłącznie warunkami, w jakich On działał, potrzebą dostosowania się do tradycji żydowskiej, która nie przyznawała kobiecie równorzędnego z mężczyzną stanowiska w życiu społecznym i religijnym. Chrystus bowiem — jak świadczą Ewangelie — w wielu sprawach, także w stosunku do kobiet, postępował wbrew panującym obyczajom, wywołując tym niejednokrotnie zdziwienie uczniów oraz zgorzienie i wrogość przeciwników⁴¹. Deklaracja zaznacza, że postępowanie Chrystusa nie daje oczywistości w sprawie ewentualnego

³⁶ *Un commento* s. 3.

³⁷ Deklaracja (przyp. 8 s. 101) powołuje się na zbiory pseudoapostolskie, apokryficzne, będące wszakże świadectwem prawdziwej tradycji Kościoła, mianowicie: *Didascalia Apostolorum* (poł. III w.) i *Constitutiones Apostolicae* (IV lub pocz. V w.). *Un commento* (s. 3 przyp. 28) wymienia ponadto zbiór 20 kanonów, włączony później do zbioru synodu aleksandryjskiego, a następnie do wielu innych zbiorów.

³⁸ *Inter insigniores* s. 101. Z teologów wymienia deklaracja (przyp. 9): Bonawenturę, Ryszarda z Mediavilla, Jana Dunsza Szkota i Duranda a Sancto Portiano. Do błędnych poglądów należało np. przekonanie, że kobieta jest w stanie poddaństwa (*in statu subiectionis*).

³⁹ Por. *Un commento* (s. 3), w którym przytoczono wypowiedź teologów wymienionych w deklaracji. Kanoniści powoływali się na zdanie Innocentego III z 1210 r.: „Licet Beatissima Virgo Maria dignior et excellentior fuerit Apostolis universis, non tamen illi, sed istis Dominus claves regni caelorum commisit” (c. 10, X, V, 38).

⁴⁰ S. 102 n.

⁴¹ Deklaracja wymienia szereg przykładów, m.in. rozmowę Chrystusa z Samarytanką (J 4, 27), rozgrzeszenie kobiety cudzołożnej (J 8, 11), dopuszczanie kobiet na towarzyski podróży ewangelizacyjnych (Łk 8,2-3).

dopuszczenia czy niedopuszczenia kobiet do kapłaństwa, podobnie zresztą jak w wielu innych kwestiach. Stąd charakter normatywny postępowania i przykładu Chrystusa był poddawany ostatnio krytyce i kwestionowany. Jednak tylko Kościół, biorąc pod uwagę tylko wszystkie fakty, może orzec, jaką wartość posiada dla niego przykład Chrystusa. Jeśli się uwzględni wszystkie fakty obrazujące postępowanie Chrystusa, należy się wszakże dziwić raczej temu, że nie powierzył On urzędu apostołskiemu kobietom⁴².

3° Przechodząc do przedstawienia stanowiska apostołów deklaracja podkreśla, że w sposobie odnoszenia się do kobiet naśladowali oni wiernie Chrystusa. Nie wybrali do swego kolegium Jego Matki, choć zajmowała wśród nich uprzywilejowane miejsce, lecz nie wspomnianego w Ewangeliach nawet z imienia Macieja. Po zesłaniu Ducha Świętego tylko apostołowie wystąpili publicznie, mimo że były z nimi kobiety, które również zostały napełnione Duchem Świętym. Jeśli nawet początkowo apostołowie czuli się skrępowani mentalnością żydowską, to po wyjściu poza środowisko żydowskie, co skłoniło ich przeciw do zwolnienia pogan przyjmujących naukę Chrystusa od zachowywania prawa Mojżeszowego, wzgląd na okoliczności zewnętrzne przestał istnieć, ponieważ w świecie greckim i rzymskim kobiety spełniały funkcje kapłańskie. A jednak apostołowie nie zmienili swego postępowania w stosunku do kobiet. Św. Paweł apostoł, który korzystał z pomocy kobiet i podkreślał ich udział w dziele ewangelizacji, żadnej ze wspierających go kobiet nie upoważnił do publicznego głoszenia Ewangelii, właściwego urzędowi apostołskiemu. Apostołowie — stwierdza deklaracja⁴³ — mogliby udzielać święceń kapłańskich kobietom, gdyby nie byli przekonani, że w tej sprawie należy dochować wierności Chrystusowi, który nie powołał kobiet do urzędu kapłańskiego. Wobec takiej postawy Chrystusa i apostołów również Kościół nie uważał, iż jest upoważniony, aby dopuścić kobiety do kapłaństwa⁴⁴.

4° Stwierdziwszy, że sposób postępowania Chrystusa i apostołów był dotychczas uważany przez tradycję za normę obowiązującą, deklaracja *Inter insigniores* zajmuje się następnie podnoszonym w literaturze problemem możliwości zmiany stanowiska Kościoła w tej kwestii na przyszłość. Aby znaleźć odpowiedź na to budzące tak żywą kontrowersję wśród teologów i kanonistów współczesnych, rozważa deklaracja najpierw argumenty zwolenników dopuszczenia kobiet do kapłaństwa. Wymienia trzy najczęściej wysuwane przez nich i najważniejsze racje uzasadniające według nich możliwość zmiany dotychczasowej praktyki Kościoła w sprawie dopuszczania do kapłaństwa wyłącznie mężczyzn, mianowicie: a) Jezus i apostołowie nie powierzali urzędu kapłańskiego kobietom, ponieważ nie pozwalały na to okoliczności miejsca i czasu, wykluczające kobiety z życia publicznego; b) postanowienia św. Pawła apostoła odnoszące się do kobiet przestały w zasadzie obowiązywać, a

⁴² *Inter insigniores* s. 103. Por. *Un commento* s. 4.

⁴³ S. 104.

⁴⁴ *Un commento* s. 4.

więc i zakaz publicznego nauczania; c) Kościół posiada władzę w stosunku do sakramentów i zwłaszcza obecnie często z tej władzy korzysta modyfikując dyscyplinę sakramentów, może więc zmienić również swoje stanowisko w sprawie święcenia kobiet.

Deklaracja nie przyznaje jednak tym argumentom wartości dowodowej, wystarczającej do zmiany dotychczasowego stanowiska Kościoła z następujących powodów: a) nikt nie udowodnił i nie może udowodnić, że postępowanie Chrystusa i apostołów było podyktowane wyłącznie względami społecznymi czy religijnymi; z Ewangelii wynika bowiem — jak wskazano wyżej — że Jezus przeciwstawił się wyraźnie ówczesnym poglądom dyskryminującym kobiety, apostołowie zaś poza środowiskiem żydowskim nie byli zmuszeni stosować się do istniejących w nim ograniczeń; b) z postanowień św. Pawła utraciły ważność te — przeważnie o niewielkim znaczeniu — które były uwarunkowane tylko ówczesnymi obyczajami; do takich nie można jednak zaliczyć zakazu sprawowania przez kobiety funkcji publicznego nauczania; nie można również przypisywać Pawłowi ulegania przesądowi w odniesieniu do kobiet, gdyż był on tym, który stwierdził podstawową równość mężczyzn i kobiet (Ga 3, 28); c) władza Kościoła w stosunku do sakramentów jest ograniczona, nie rozciąga się ona na istotne elementy sakramentów, to jest na to, co Chrystus w sposób zobowiązujący ustanowił⁴⁵.

Po rozważeniu argumentów, którymi starano się uzasadnić możliwość dopuszczenia kobiet do kapłaństwa i wykazaniu ich niewystarczalności deklaracja *Inter insigniores* stwierdzi, iż decyzja odnośnie do tego, co w nauce Kościoła jest niezmiennie, co zaś może ulec zmianie, należy do urzędu nauczycielskiego Kościoła. Kościół uważa, że pewnych zmian wprowadzić nie może, ponieważ obowiązuje go sposób postępowania Chrystusa. Praktyka Kościoła dopuszczania do kapłaństwa wyłącznie mężczyzn ma według deklaracji wartość normy stałej, niezmiennej, obowiązującej także na przyszłość. „Norma ta dlatego była i jest zachowywana, ponieważ uważa się, iż jest zgodna z postanowieniem Boga względem Kościoła”⁴⁶.

Racje, dla których Kościół nie może zmienić swojego stanowiska i dopuścić kobiet do urzędu kapłańskiego, są uzupełnione w deklaracji obszernymi rozważaniami o kapłaństwie służebnym w świetle tajemnicy Chrystusa i Kościoła⁴⁷. Rozważania te i wynikające z nich wnioski nie dostarczają dowodu w znaczeniu ścisłym. Naświetlają wszakże właściwą argumentację, pozwalając lepiej zrozumieć stosowność czy odpowiedniość obowiązującej w Kościele praktyki. Z dużym uproszczeniem zasadniczą myśl tych rozważań można sprowadzić do stwierdzenia, iż wypada, aby kapłan, który reprezentuje Chrystusa i sprawuje funkcje w Jego imieniu i zastępstwie (*in persona Christi*), był tak jak Chrystus mężczyzną.

⁴⁵ Deklaracja (s. 107) w odniesieniu do tej kwestii powołuje się na konstytucję apostolską Piusa XII *Sacramentum ordinis* z 30 XI 1947 r. (AAS 40: 1948 s. 5-7) oraz na orzeczenie Soboru Trydenckiego (sess. 21 cap. 2).

⁴⁶ S. 108.

⁴⁷ S. 108-115.

Deklaracja *Inter insigniores* kładzie kres dyskusji na temat możliwości dopuszczenia kobiet do kapłaństwa. Stanowisko Kościoła katolickiego w tej kwestii nie oznacza bynajmniej ograniczenia praw kobiety w Kościele, co wyraźnie stwierdza deklaracja podkreślając podstawową równość wszystkich ochrzczonych oraz wzrastający udział kobiet w życiu kościelnym. Równość bowiem nie oznacza jednolitości (*uniformitas*), ponieważ Kościół jest ciałem złożonym z różnych członków, w którym każdemu przysługuje właściwa funkcja⁴⁸. Kobiety nie mając prawa do kapłaństwa mogą obecnie coraz pełniej uczestniczyć w życiu Kościoła przez spełnianie wielu, do niedawna niedostępnych dla nich zadań.

THE CATHOLIC CHURCH AND THE ORDINATION OF WOMEN

Summary

The Congregation for the Doctrine of the Faith in the *Inter insigniores* declaration confirmed the traditional principle whereby women cannot be ordained as priests in the Catholic Church.

In the present article the author discusses the circumstances and causes of issuing by the Holy See of a special document on the ordination of women as well as arguments justifying the Church's attitude to this question.

The Holy See has been motivated to take up the issue by several reasons, particularly (1) gradual ordination of women priests in several seceded Christian communities; (2) opinions of some Catholic theologians pronouncing themselves in favour of the possibility, if not need to change negative attitude of the Catholic Church to women priests; (3) voices of some Catholic groups and organizations in favour of women's ordination.

The declaration states that the Catholic Church cannot ordain women as priests since she has no right to do so. The conviction that the Church has no competence in this respect confirmed by the tradition of the Church (evidence of the Fathers of the Church, Church legislation and ancient theologians) is founded upon the example set by Jesus Christ and the Apostles who did not trust women with priestly functions.

Taking into consideration the tradition, example of Jesus Christ and conduct of the Apostles the declaration concludes that the present practice of excluding women from priesthood has the value of immutable norm which is not subject to change since it is consistent with God's decision concerning the Church.

⁴⁸ Zob. wstęp *Pars mulieribus habenda in nostri temporis societate et Ecclesia* (s. 98 n.) oraz zakończenie (s. 115 n.).